

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.2\(60\).45-51](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.2(60).45-51)
 УДК: 330.33:330.341.2(477)

Лисюк В.С.

ФОРМУВАННЯ ЯКІСНО НОВОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

В статті розкривається за різними підходами сутність категорії «інституція» та інституційне середовище, яке створює рамкові умови, в яких взаємодіють економічні суб'єкти в ринковій економіці. Чим кращі, якісні нові інститути, тим ефективніше публічне управління економікою і як наслідок вищий рівень соціально-економічного розвитку країни. Аналіз функціонування існуючих в Україні інститутів потребує: відновлення інституції «довіра»; наповнення якісно новим змістом функції антикорупційних інститутів, антимонопольного комітету; формування цивілізованого інституту лобізму; впровадження державно-приватного партнерства.

Ключові слова: інституція, корпоративна соціальна відповідальність (КСВ), лобізм, корупція, неформальні інститути, публічно-приватне партнерство (ППП), рейдерство, формальні інститути.

Постановка проблеми. Формування якісно нового інституційного середовища потребує перегляду функцій існуючих інститутів. Створення нових інститутів має відбуватися одночасно із трансформацією старих інститутів відповідно до вимог сьогодення. Інституційне середовище, що склалося на сьогоднішній день в Україні не сприяє переходу економіки на інноваційно-інвестиційний шлях розвитку, а орієнтовано на експортно-сировинну модель економіки. Формування нового інституційного середовища має супроводжуватися переходом екстрактивних інститутів в інклюзивні.

В інституційному середовищі одночасно з функціонуванням старих економічних інститутів, які перебувають у стані трансформації, модернізації, модифікації, адаптації повинен здійснюватися процес становлення якісно нових інститутів шляхом їх пристосування до теперішнього інституційного середовища, що і визначає появу новітнього економічного ландшафту. Створення нового ландшафту інституційного середовища потребує інституційних змін, які реалізуються через інституційні реформи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теорії інституціоналізму, причин її виникнення, еволюції розвитку, дослідженню формальних і неформальних інституцій, розкриттю сутності інституціонального середовища на основі теорії екстрактивних та інклюзивних інституцій присвячено багато

наукових праць, зокрема Аджемоглу Д., Бакуменко В.Л., Барнса Т., Бутирської Т.О., Гейця В.М., Длугопольського О.В., Єфіменко Т.І., Коломоєць Г.М., Кравченко С.О., Кредісова А.І., Леоненко П.М., Малого І.Й., Мельник А.Ф., Міненко М.А., Норта Д., Руденко О.М., Стрижак О.О., Федосова В.М., Юхименко П.І., Якубовського О.П., Яременко О.А. та ін. Так, Д. Аджемоглу, Дж. Робінс розглядають інституційне середовище з точки зору теорії інклюзивних та екстрактивних інститутів, взаємозв'язку між ними. Створення якісного інституційного середовища повинно відбуватися шляхом трансформації екстрактивних інститутів в інклюзивні [1].

Вважаючи, що центральною категорією та аналітичним інструментом інституційної теорії є інституція.

Д. Норт у понятті «інституція» вбачає закони, правила, звичаї, норми тощо і розглядає інституційне середовище як сукупність формальних і неформальних інститутів, що перебувають у постійній взаємозалежності та взаємодії [2, с.12-13].

Залежно від співвідношення формальних і неформальних інститутів Стрижак О.О. аналізує різноманітні форми взаємодоповнення та взаємодії інститутів [3, с. 22].

В аналізі функціонуючих в Україні інститутів особлива увага зосереджена на інституції «довіра». «Довіра» розглядається як економічна категорія, яка характеризує суспільні відносини. Інститут «довіра» виступає фундаментальним імперативом любого суспільства наголошує Остром Е. [5].

Досліджуючи стан публічно-приватного партнерства в Україні, Радіонова І.Ф. характеризує його інституційне середовище, визначає причини недостатньої ефективності

© Лисюк В.С., к.е.н., доцент кафедри економіки та маркетингу, Рівненський інститут слов'язознавства, м. Рівне, ORCID ID: 0000-0002-3805-6937, E-mail: lisyukrivne@gmail.com; тел.: +38(097)-977-34-43

існуючих форм публічно-приватного партнерства в Україні [9].

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. У дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених присвячено недостатньо уваги дослідженню впливу інституцій на вирішення сучасних економічних проблем в Україні, обґрунтуванню основних напрямів формування якісного інституціонального середовища в країні.

Формування цілей статті. Метою статті є обґрунтування необхідності та визначення основних напрямків формування якісно нового інституціонального середовища в Україні, розкриття впливу інституцій на вирішення сучасних економічних проблем в Україні.

Виклад основного матеріалу. Кожне суспільство функціонує в межах певного набору економічних та політичних інститутів. З позиції теорії екстрактивних та інклюзивних інститутів Д. Аджемоглу та Дж. Робінсона, інституційне середовище включає екстрактивне середовище як сукупність екстрактивних економічних і політичних інститутів та синергію між ними, та інклюзивне середовище як сукупність інклюзивних економічних та політичних інститутів та синергію між ними [1, с. 41-42, 372-373, 375-377]. Вважаємо, що створення якісного інституційного середовища повинно відбуватися шляхом трансформації екстрактивних інститутів у інклюзивні.

Інститут є центральною категорією та аналітичним інструментом інституційної теорії. За Д. Норттом інституційна система як сукупність інститутів (інституцій) – формальних правил, неформальних обмежень, механізмів спонукання до їх утримання – разом з економічною організацією визначають контекст, у якому здійснюється економічна діяльність (2, с.12-13).

Сукупність із формальних і неформальних інститутів, що перебувають у постійній взаємозалежності та взаємодії – представляють інституційне середовище.

Залежно від співвідношення формальних і неформальних інститутів у суспільстві налічуються численні форми взаємодоповнення та взаємодії інститутів, а саме:

– формальні інститути вводяться на основі наявних у суспільстві неформальних звичаїв, звичок, традицій, цінностей, тобто неформальні правила формалізуються;

– формальні інститути майже не в змозі змінювати неформальні економічні інститути, які існують повсякчас;

– формальні правила створюються для протидії неформальним звичаям та повинні

сприяти створенню оновлених неформальних інститутів;

– формальні і неформальні інститути існують паралельно, тобто неформальні традиції, звички заповнюють «інституціональні ями», які не регулюються чинними формальними інститутами;

– неформальні правила витісняють формальні, якщо останні призводять до невиправданих витрат їх суб'єктів, не надаючи відчутних переваг ані державі, ані безпосередньо гарантам цих правил;

– формальні правила пристосовуються до неформальних, змінюючись під впливом суспільства чи вимог часу [3, с. 22].

В інституційному середовищі одночасно з функціонуванням старих економічних інститутів, які перебувають у стані трансформації, модернізації, модифікації, адаптації, здійснюється процес становлення нових шляхом їх хабітуалізації (привичаювання) до теперішнього інституційного середовища, що й визначає появу новітнього економічного ландшафту.

Аналіз функціонування існуючих в Україні інститутів потребує:

по-перше, відновлення інституції «довіра»;

по-друге, наповнення якісно новим змістом функцій антикорупційних інститутів, антимонопольного комітету, розробки стратегії антикорупційної боротьби з покроковим алгоритмом дій її реалізації;

в-третьє, формування цивілізованого інституту лобізму;

в-четвертих, впровадження різноманітних форм економічного інституту суспільного розвитку – державно-приватного партнерства з урахуванням світового досвіду його використання.

Низький рівень довіри, а вірніше її відсутність, до всіх державних інститутів практично гальмує проведення реформ в Україні і забезпечення на цій основі економічного зростання та рівня життя. Без довіри неможливо забезпечити ефективність державного управління в реалізації основної цілі – подолання бідності та зростання добробуту громадян. У цьому плані беззаперечним є висновок Ф. Фукуями про те, що «...добробут країни, а також її змагальна здатність на тлі інших країн визначається однією універсальною культурною характеристикою – властивим їй суспільству рівнем довіри» [4, с. 20-21].

Інститут «довіра» є особливою неформальною нормою в суспільстві, формується протягом довгого історичного періоду. «Довіра» є

економічною категорією і характеризує передусім суспільні відносини, що втілюють у собі генезу ствердження стосунків між суб'єктами господарювання стосовно реалізації взаємних зобов'язань між ними та дотримання відповідних правил поведінки, що сформувались у результаті ствердження протягом довготривалого історичного періоду формалізованих і неформалізованих інститутів. Інститут «довіра» виступає фундаментальним імперативом любого суспільства [5].

Інституціональна довіра не просто відображає ставлення громадян і бізнесу до держави, а має зворотний зв'язок: зростання довіри до інститутів держави підвищує ефективність роботи самого державного управління.

Зміст і реалізація інституції «довіра» обумовлено характером інституційного середовища та його архітектонікою, що формується під впливом багатьох національних, культурних, політичних, соціальних і моральних чинників, що відображають історичний досвід і генетичну свідомість кількох поколінь. Тотальна недовіра дезорганізує суспільство в цілому, що призводить до архаїчності в організації та управлінні національною економікою, а значить, суттєвим чином знижує її потенційну можливість до конкурентної боротьби на конкурентному ринку.

Відтворення інституції «довіра» потребує перегляд функцій існуючих інститутів, спрямованих на зниження рівня корупції, монополізації, рейдерства в країні, наповнення їх якісно новим змістом.

За 2020р. показники України в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) вирости на 3 бали. Із 33 балами зі 100 можливих ми отримали 117 місце зі 180 країн у списку CPI, що можна охарактеризувати як позитивне явище, тому що порівняно з 2016р. індекс мав 29 балів із 100 можливих і 131 місце серед 176 країн, та 26 балів із 100 можливих в 2012р. і 44 місце. Поруч із нами у рейтингу Єгипет, африканська Есватіні (Свазіленд), Непал, Сьєрра-Леоне та Замбія — всі ці країни так само у CPI-2020 набрали по 33 бали. Натомість країни-лідери в цьому рейтингу — Нова Зеландія 88 балів (1 місце), Швеція, Фінляндія, Норвегія — 85-84 балів (2-4місця), більшість розвинутих країн Європи, Азії та Північної Америки мають приблизно 77 балів із 100 [6].

З точки зору громадської організації Transparency International, найвищий рівень сприйняття корупції з використанням шкали від 0 до 100, дорівнює 0, а найнижчий — 100. Результат менший за 30 балів вважається

«ганьбою для нації». Дані свідчать, що корупція залишається в Україні на досить високому рівні, має характер системного явища і нею враженні всі рівні та сектори публічної адміністрації, в т.ч. правоохоронні органи, прокуратура, суди та органи місцевого самоврядування, що є причиною поширення в Україні як дрібної, так і великої корупції.

Створені для запобігання та протидії корупції в Україні потужні антикорупційні інститути не дали очікуваних позитивних результатів. Законодавчі документи лишилися лише формальними документами, а антикорупційні інститути, дублюючі функції, перетворилися в залежні від влади інститути і лише імітують начебто боротьбу з корупцією.

Основними чинниками впливу на рівень корупції в Україні є:

- відсутність політичної волі щодо запобігання та протидії корупції, неефективна участь у цій роботі правоохоронних структур, органів національної безпеки держави;
- слабкість інститутів, які мають забезпечити верховенство права, доволі низький професіоналізм державних службовців, антикорупційних інститутів, відсутність прозорої системи підбору кадрів в цій сфері, відсутність системності в роботі з виявлення корупції в органах державної влади, тотальна корупція в судовій системі;
- безкарність за корупційні дії та рейдерство;
- зосередження влади в руках олігархічних кланів, надмірний вплив олігархічних груп на прийняття державних рішень і процедуру кадрових призначень;
- монополізація бізнесу, що призвело до перерозподілу бізнес-ресурсів між олігархічними кланами, які витіснили з ринків прозорість і здорову конкуренцію;
- низький рівень імплементації нових антикорупційних інструментів;
- слабкий контроль зі сторони громадянського суспільства за діяльністю антикорупційних органів;
- недостатня комунікація інститутів громадянського суспільства з інститутами влади в сфері формування і реалізації державної антикорупційної політики, а практично її відсутність;
- недостатня відкритість та інформованість суспільства про здійснення заходів щодо запобігання та протидії корупції.

Потрібно негайно подолати законодавчу невизначеність ставлення держави до «чорного» рейдерства. За останні роки в Україні процеси

перерозподілу власності здійснюються незаконним і силовим методом, який отримав назву «чорне» рейдерство. Цей негативний процес не може відбуватися без корупційної підтримки держави і політичних діячів. Тому фактично відбувається корупційний перерозподіл власності, що призводить до отримання політичної ренти.

Згідно з Міжнародним індексом прав власності (International Property Rights Index) Україна в 2020р. посіла 105 місце з 129 країн, отримавши 4,5 балів, що свідчить про незахищеність прав власників у державі. За 10-бальною шкалою показники України Індексу прав власності є наступними:

- захист прав фізичної власності – 5,772 (101 місце);
- правове та політичне середовище – 3,063 (116 місце);
- захист прав інтелектуальної власності – 4,563 (90 місце) [7].

За 2016р. за гарантуванням прав власності Україна серед 128 країн займала 113 місце, тобто стан захисту прав власності за 4 роки практично не поліпшився. Якщо взяти до уваги регіональний рейтинг гарантування прав власності по країнам Центральної та Східної Європи, то Україна займає 22 місце з 25 країн [7].

Подолання корупції, рейдерства неможливо без розробленої стратегії антикорупційної боротьби з покроковим алгоритмом дії її реалізації, посилення кримінальної відповідальності за корупцію та силове захоплення приватної власності, без зміни стереотипів суспільної свідомості відносно корупції та рейдерства, без систематичного громадянського контролю та удосконалення його форм.

Потребує наповнення якісно новим змістом інституція «лобізм». Український лобізм суттєво відрізняється від американського та європейського. Існуючий та набираючий сьогодні силу лобізм в Україні має яскраво виражений мафіозний та олігархічний характер. Український лобізм має наступні особливості:

- яскраво виражений мафіозний характер, оскільки політичні й економічні еліти є суттєво дистанційованими від пересічних громадян;
- лобізм підмінено відомчістю, корупцією й «телефонним правом». Те, що в Україні прийнято називати лобізмом, за кордоном визнається корупцією;
- лобіювання проявляється в зіткненні «олігархічних кланів»;

– поєднання в собі як замовника, так і виконавця;

– суміщення участі багатьох політиків у бізнесі з участю у політиці, тобто лобіювання власних інтересів;

– відсутність законодавчої бази.

Основними технологіями лобізму в Україні є:

– підкуп депутатів за «правильне» голосування;

– «найм» кількох депутатів, за допомогою яких на розгляд ВРУ подається законопроект, який вони публічно відстоюють щодо необхідності його прийняття;

– «купівля» низки публікацій потрібного спрямування у пресі. Як правило, така схема використовується під час просування через парламент рішень у сфері, в якій більшість народних депутатів не компетентна.

– «завоювання» політичними партіями національного бізнесу;

– організація пропагандистських кампаній через ЗМІ;

– проведення конференцій, форумів за участю представників влади;

– психологічний тиск на депутатів;

– проплачені мітинги та страйки.

В умовах України лобізм виходить за цивілізовані рамки. Прийняття в країні край необхідного закону про регулювання лобістської діяльності стане потужним інструментом узаконення цивілізованого лобізму.

Інститут цивілізованого лобізму – це соціальний інститут, функціонуючий в законодавчо установлених «рамкових» умовах задля забезпечення суспільних інтересів на основі прозорості та громадянського суспільства.

Враховуючи позитивний світовий досвід лобіювання інтересів, пропонуємо наступний механізм формування «прозорі», зрозумілої для суспільства цивілізованої моделі українського лобізму (рис. 1).

Впровадження цивілізованого інституту лобізму в Україні потребує становлення та розвитку демократичного громадянського суспільства.

Формування якісно нового інституціонального середовища в Україні потребує впровадження різноманітних форм публічного приватного партнерства (ППП), обов'язкового дотримання всіх принципів корпоративного управління.

З посиленням тенденції соціалізації ринкової економіки в 70-х роках ХХст. задля забезпечення балансу між інтересами бізнесового сектору та всього суспільства на основі регулюючої ролі

Рис. 1 Механізми формування цивілізованої моделі українського лобізму

*Складено автором.

держави, взаємозв'язку і взаємозалежності суспільних інститутів, формується теоретична концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Відповідно до моделі КСВ, державне регулювання зводиться до встановлення «правил гри», створення належних умов для ведення бізнесу, розв'язання проблем соціального характеру, використання державних інвестицій.

Аналітичне узагальнення підходів до впровадження в практиці різних країн з ринковою економікою соціально значущих ідей обумовило виокремлення п'ятих моделей корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), а саме:

- ліберальної (американської);
- неоліберальної (німецької);
- європейсько-кейнсіанської;
- соціал-демократичної (шведської);
- японської.

В усіх моделях, незважаючи на їх історико-культурні особливості, КСВ розглядається як сучасний колективний інститут, який повинен забезпечувати стабільний та інноваційний розвиток як бізнесу, так і суспільства в цілому.

Інтеграція КСВ у систему стратегічного управління бізнес компанією в подальшому у ХХІст. визначила розвиток бізнесу на основі демократизації його управління, формою реалізації якого стало публічно-приватне партнерство (ППП) – колективний економічний інститут суспільного розвитку.

В Україні згідно зі Ст. 5 Закону України «Про державно-приватне партнерство» на засадах партнерства можуть укладатися договори у формах:

- концесії;
- спільної діяльності;
- управління майном;
- інші договори [8].

Більш ліберальною формою PPP, а відтак і більш привабливою для приватного партнера визначається спільна діяльність. На жаль, ця форма в країні розвинута недостатньо. Стосовно концесійних угод, то українські концесійні угоди часто не відповідають міжнародним критеріям, а в більшій мірі уподібнюються звичайній оренді без обов'язкових умов інвестування в розвиток інфраструктури та без вимог щодо якості послуг. Передача в концесію будинків, гаражів, автобусних зупинок тощо – це фактично оренда. Стосовно форм ДПП – «інші договори», то за результатами дослідження С. Тринчука, до них належать такі форми, як контрактні відносини, оренда, угоди про розподіл продукції, спільні підприємства [9, с. 208-211]. Слід зазначити, що найвідоміший досвід застосування PPP в Україні пов'язаний з концесією при спорудженні інфраструктурних об'єктів – автомобільних доріг.

Українське державно-приватне партнерство, з огляду на кінцеву мету – покращення публічних сервісів, і проміжну мету – залучення приватних ресурсів – залишається з моменту перших спроб застосування у 1990-х роках неефективним інструментом.

Одна з фундаментальних причин такої неефективності – недостатність інституційних передумов.

Інституційне середовище PPP в Україні характеризується:

– постійними змінами українського законодавства про державно-приватне партнерство, при цьому доволі часто нове законодавство консервує недоліки старого;

– ускладненням процедур партнерства;

– розпорощенням функцій управління публічно-приватним партнерством і дублюванням деяких з них різними органами державної влади [10, с. 238].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищевикладене, приходимо до висновку, що інституційне середовище України характеризується тотальною недовірою суспільства до всіх

державних інститутів, тотальною корупцією та «чорним» рейдерством, розвитком олігархічного лобізму, недостатнім впровадженням різноманітних форм ДПП. Вважаємо, що створення якісно нового інституціонального середовища в Україні повинно бути спрямовано на відновлення інституції «довіра», впровадження прозорого, зрозумілого для суспільства механізму формування цивілізованої моделі лобізму, впровадження та розвиток різноманітних форм ДПП з урахуванням світового досвіду їх розвитку та особливостей існуючого стану економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають. Походження влади, багатства та бідності. 2-ге вид. виправ. / пер. з англ. наук. ред. О. Дем'янчук. Київ: Наш формат, 2017. 440 с.
2. Норт Д. Інституції, інституціональні зміни та функціонування економіки / пер з англ. У. Дзюб. Київ: Основи, 2000. 198с.
3. Стрижак О.О. Дихотомія формальних та неформальних інститутів. Економіка і суспільство. 2016. №5. С. 19-25. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-5-2016.pdf>. (Дата звернення: 19.06.22).
4. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / пер с англ. Д. Павловой, В. Кирющенко, М. Колопотина. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2004. 730с.
5. Ostrom E.A. Behavioral Approach To The Rational Choice Theory Of Collective Action. *American Political Science Review*. 1998. Vol. 92. No1. P. 1-22.
6. Індекс корупції в 2020р. URL: <http://www.cpi.ti-ukraine.org/#/>. (Дата звернення: 19.06.22).
7. International Property Rights Index 2020. URL: <http://www.internationalpropertyrightsindex.org/country?c=UKRAINE>. Дата звернення: 19.06.22).
8. Про прийняття концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2013р. №739-р. URL: <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/739-2013p>. (Дата звернення: 19.06.22).
9. Тринчук С.В. Державно-приватне партнерство – теоретичне осмислення феномену. *Економіка та держава: міжнародний науково-практичний журнал*. 2009. №11. С.208-211.
10. Антикризове управління національною економікою : монографія / за заг. ред. І. Малого. Київ: КНЕУ, 2017. 368с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/kmdu%20fetau/2017/MonografD196ya.pdf. (Дата звернення: 19.06.22).

REFERENCES

1. Ajemoglu D., Robinson J. (2017). Chomu natsii zanepadaiut'. Pokhodzhennia vlady, bahatstva ta bidnosti. [Why nations are declining. The origin of power, wealth and poverty]. 2nd type. corrections. / trans. from English Science. ed. O. Demyanchuk. Kyiv: Nash format, 440 p. [in Ukrainian]
2. North, D. (2000). Instytutsii, instytutsional'ni zminy ta funktsionuvannia ekonomiky [Institutions, institutional changes and the functioning of the economy], Osnovy, Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian]
3. Stryzhak, O.O. (2016). Dykhotomiya formal'nykh ta neformal'nykh instytutiv [Dichotomy of formal and informal institutions]. Economy and society - Ekonomika ta suspil'stvo, vol. 5, Retrieved from: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-5-2016.pdf> [in Ukrainian]
4. Fukuyama, F. (2004). Doverie: social'nye dobrodeteli i put' k procvetaniyu [Trust: social virtues and the path to prosperity], AST, Moscow, Russia. [in Russian]
5. Ostrom, E.A. (1998), Behavioral Approach To The Rational Choice Theory Of Collective Action, American Political Science Review, vol. 92, no.1, pp. 1-22. [in English]
6. Transparency International (2021). Corruption Perceptions Index 2020, Retrieved from: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/> [in Ukrainian]
7. Property Rights Alliance (2020). International Property Rights Index 2020, Retrieved from: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org> [in English]

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013). Pro pryynyattya kontseptsii rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukrayini na 2013-2018 roky [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the adoption of the concept of public-private partnership development in Ukraine for 2013-2018”], Retrieved from <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/739-2013p> [in Ukrainian]
9. Trynchuk, S.V. (2009). Derzhavno-pryvatne partnerstvo – teoretychne osmyslennya fenomenu [Public-private partnership - a theoretical understanding of the phenomenon], *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, vol. 11, pp. 208-211.
10. Malyj, I. Radionova, I. Yemel'ianenko, L. and others (2017). Antykryzove upravlinnia natsional'noiu ekonomikoju [Anti-crisis management of the national economy], Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine, Retrieved from: https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/kmdu%20fetau/2017/MonografD196ya.pdf. [in Ukrainian]

Отримано 30.07.2022